

FÖLNÉZÜNK KÁRPÁTALJÁRA (2007)

JÁKI SÁNDOR TEODÓZ OSB

Már azóta fölnezünk – 1938 novembere óta –, mikor a *Felvidék* túlnyomóan magyar-lakta területe visszatért az anyaországhoz. A trianoni békediktátum (1920. jún. 4-e, delután 1/2 5 – akkor volt ugyanis az aláírás pontos időpontja!) elszakította tőlünk a *Felvidéket* és vele együtt az ország mintegy 3/5 részét. Érthető hát, hogy egy kilencéves győri kisdíák (J. S. T.) emlékeiben még ma, 78 esztendőskorában is élénken él jó szüleinek és elemi iskolai tanítóinak biztatása a szeretetre az elszakított magyar testvérek iránt.

Az I. bécsi szerződéssel (1938) nemcsak a *Felvidék* magyarjainak örvendhettünk, hanem velük együtt *Kárpátalja* gyönyörű, történelmi emlékekben olyannyira gazdag magyar városainak is: *Ungvárnak*, *Munkácsnak*, *Beregszásznak* és *Nagyszőlősnak* – a hozzájuk tartozó községekkel együtt.

Szívesen sorolnám akkori élményeimet róluk, de be kell vallanom: alig van 10 éve annak, hogy először eljuthattam *Kárpátaljára*, akkor is – luxemburgi barátaim révén. Mint-ha hazaérkeztem volna hozzájuk!

Erőst tudtam (hogy moldvai csángómagyarosan és erdélyi székelyesen fejezzem ki magamat), hogy az az északkeleti határ ott a *Kárpátokban* a legszilárdabb határ volt a *Kárpát-medencében Magyarország* számára. Köszönhetem ezt annak a remek térképnek, amelyen minden száz évig tartó országhatárt egy milliméterrel szélesebbre húztak. Megdöbbentő volt a látvány: tízmilliméteres lett a Keleti-Kárpátoknál jelölt határ, mivel 1000 évig senki sem változtat(hat)ta meg. Csak 1945-ben egy ádáz hatalmi vágyát nem titkoló kommunizmus! Hiszen még a csehek is miattunk követelheték „maguknak” *Kárpátalját* 1920-ban.

Ennek a térképnek köszönhetem, hogy világossá vált előttem: a *Rákóczi-szabadságharc* első hatalmas sikere is (1703) azon a vidéken történt, hiszen a GENS FIDELISSIMA RUTENORUM csatlakozott Esze Tamás seregéhez. (A rutének’ leghűségesebb népe! – vagyis *Kárpátalja* rutén többségű „magyarjai”!)

Az 1990-es évek elején egy budapesti összejövetelen (előadássorozaton és ünnepi ebéden) találkoztam egy fiatal férfival. Szépen beszélt magyarul, egy egészen kicsi akcentussal. Nekem ott a moldvai csángómagyarokról kellett beszélnem, önéki pedig *Kárpátalja* lakosságáról. – Az ebéd végére már mindent tudtunk egymásról: ő azt, hogy én dunántúli bencés szerzetestanárr vagyok, én pedig róla a következőket:

* A ruszinok régebbi elnevezése. (A szerk.)

Mikor 1944-ben a „felszabadítók” bejöttek fiatal barátom kárpátaljai falujába, a legmagyarabb érzelmű ruténeket lemészárolták házuk udvarán: szülőket, gyermekeket, nagyszülőket. Akkor ő, a hatéves kisfiú sietett haza a lövések zajára, de a szomszédok berántották magukhoz, és így ő megmenekült. Megkapta a szomszédék nevét, és mivel osztályelső volt az általános iskolában, elvitték *Moszkvába* katonaiskolába. Ott is osztályelső volt, de nemcsak az orosz nyelvben és a testnevelésben, hanem később még a politikai gazdaságtanban és a hadtudományokban is. Sőt még korosztályában a legfiatalabb főtiszt is lett – a *Szovjetúnióban*. Ő, a rutén, akit árvává tettek.

Igy nyílt a szemem, és mikor először kijutottam *Kárpátaljára*, hamar megláttam, hogy *Ukrajnának* a *Kárpátokon* innenső részén (ősz szerintük: a *Kárpátokon túli területen*) nem állnak már a drótkadályok *Románia* (vagyis *Erdély*) felé hosszan a *Tisza* mentén, mert az ügyeskedők a határ egész hosszában egyszerűen „eltulajdonították”, de a határ mellett a határőrés „galambdúcai” továbbra is álltak, sőt még vigyázó „határőrök” is voltak fenn a „galamdúcon” a diverzánsok elijesztésére – de már csak fából kifaragva: kalasnyikovosan és büszke határőr-egyenruhában.

Ismerőseim megmutatták *Huszt* közelében azt a „védőerődítményt” is, mely mögött 1939 tavaszán egy 30-as létszámú csapat várta a közeledő magyar hadsereg egységeit, akik pillanatok alatt kifüstölték őket onnan.

Az egyik akkori magyar tisztől tudom – később zongoraművész tanárom lett, majd atyai jó barátom, *Sztankay Lajos* –, hogy mikor 1939-ben *Kárpátalján* vezette föl századát a *Kárpátok* gerince felé, az ő alföldi katonái a tetőpontra érve csak elámultak és elnémutak a csodaszép látványtól, mert onnan a hegytetőről már csak kelet felé – kifelé és lefelé – lehetett látni. Szép és igaz, amit *Petőfi* írt az *Alföld* rónájáról, de azért mégiscsak gyönyörűek voltak a *Kárpátok* hegyei-völgyei *Kárpátalján* az alföldi fáradt magyar katonák számára! – Zongoramethodika órán aznap – 1958 márciusában – nem a hangok zenéjét, hanem a *Kárpátok* látványának muzsikáját tanultuk meg tanárunk mesélő jóvoltából – egy egész életre!

Felejthetetlen élmény volt *Huszt* vára is számunkra. Föl is mentünk rá! – „Bús dűledékeiden, Husztnak romvára megállék.” – Mi ezt akkor ott el is énekeljük: *Kodály* férfikari művét, ahogyan annak szövegét *Kölcsey* megírta.

Ungvárott hódolattal elzarándokoltunk az 1646-os *Ungvári Unió* első görög katolikus székesegyházának – romjához.

Munkács várát sose feledjük el *Zrínyi Ilonának*, II. *Rákóczi Ferenc* hős édesanyjának emlékezete miatt. És még azért sem, mert egyszer kórusommal, a győri bencés templom kamarakórusával úgy teleénekeljük a munkácsi katolikus székesegyházat, mint ahogyan az egy jó magyar kórus számára szent kötelesség volt. Sok köszönet a meghívásért és fogadásért a kárpátaljai latin szertartású püspökség első főpásztorának, a magyar ferences megyés püspök atyának, *Mons. Majnek Antalnak*.

Nagyszőlős: *Hunyadi János* hős fegyvertársa volt *Nándorfehérvár* védelmében az a *Kapisztrán Szent János*, akinek sírja minden valószínűség szerint *Nagyszőlősön* rejtőzködik. Ha újra odajutunk, zárandokként meglátogatjuk úgy, ahogyan *P. Tömördi Viktor* budapesti ferences atya majd odakalauzol bennünket, hiszen tanulmánya ebben a témában már meg is jelent.

Nem tudunk soha elfeledkezni *Szolyváról*, ahol a *Szovjetúnióba* fogolyként „kicsi robot” címen rabszolgamunkára szállított magyarországi ártatlanok első „pihenőhelyüket”

töltötték. Több tízezen lették ott a haláluukat. „Temetkezési helyükre”, hogy nyoma se maradjon, autóbusz-állomást építettek és benzinkutat is, de azoknak betonalapja kegyetlenül megsüllyedt-beomlott a magyar halottak csontjai fölött. A *Latorca folyó* szétnyíló völgyét is megcsodálhattuk. Ott, ahol *Árpád fejedelem*, mint az első erre alkalmas helyen, a szemlét tarthatta honfoglaló magyarjai fölött. Megcsodálhattuk ezt azért is, mert nem sokkal korábban *Ópusztaszeren* a *Feszty-körkép* egy egész életre segített megnyitni a szívünket a honfoglalás kezdetének nagysága és szépsége előtt.

Nem juthattunk el azonban a *Vereckei-hágóra* – 1996-ban. Oda, ahol őseink *Árpád fejedelem* vezetésével bejöttek, mert azon a nyáron lezárták annak megcsodálását – az 1100 év dicsőségére emlékezni szándékozó magyarok előtt.

Babilna: ez megmaradt számunkra *Kárpátalján*. Ha tudták volna az „illetékesek” annak idején, miért is megyünk arrafelé *Munkácsról* nem is messze, talán „elzárták volna” előlünk annak még a megtekintését is. *P. Daczó Árpád Lukács* erdélyi ferences atya felfedezése, hogy a magyarok ősi hitében élt a *Babba-istenasszony*, és a kereszténység felvétele óta pedig él a BABBA MÁRIA, Jézus Krisztus édesanyja kultusza. (*Csiksomlyó titka*, Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 2000; könyvemnek pedig – *Csángókról, igaz tudósítások* 47. fejezete, Justra Szolgálató és Kereskedő Kft., Budapest, 2006. 5.) Mióta ennek a *Babba-gondolatnak* első megfogalmazását olvastam a szerzőtől – még 1981-ben, a *Néprajzi Dolgozatokban*, azóta minden *Báb*, *Babba*, *Baba* kezdetű magyar helynév megállít – akár *Felvidéken* olvasom az útmentén a kiírást: *Báb*, akár Erdélyben vagy a *Dunántúlon* –, hogy ezzel is a székelyek, a gyimesi csángók és a moldvai csángómagyarok ma is hittel vallott *Babba Máriájára* gondolják.

Bárcsak eljönne az idő, hogy olyan egyszerűen lehessen már oda is bejutni, mint a *Kárpát-medence* többi részére, hogy külső megkötöttség ne akadályozzon bennünket, hogy sokszor fölnézhesünk még *Kárpátjára*! – Hiszen még amiatt is otthonosan érezhetjük ott magunkat, hogy nem kell náluk az órákat előreigazítanunk, mivel időszámításukat sokan nem a kijevi óra (ukránul: kijivi) szerint számítják, hanem – ahogyan ők mondják: „miszerintünk”: vagyis – a közép-európai (a budapesti) szerint.

